

آیت‌الله صادقی‌تهرانی و نیم قرن مجاهدت قرآنی/ تمجید علامه طباطبائی از تفسیر الفرقان

تألیف تفسیر الفرقان، البلاغ، ترجمان وحی و ۶۰ سال تدریس تفسیر قرآن به زبان‌های فارسی و عربی در حوزه‌های علمیه قم، تهران، نجف، مکه، مدینه، بیروت، سوریه از جمله آثار و خدمات آیت‌الله صادقی‌تهرانی در طول نیم قرن مجاهدت قرآنی است.

تألیف تفسیر الفرقان، البلاغ، ترجمان وحی و ۶۰ سال تدریس تفسیر قرآن به زبان‌های فارسی و عربی در حوزه‌های علمیه قم، تهران، نجف، مکه، مدینه، بیروت، سوریه از جمله آثار و خدمات آیت‌الله صادقی‌تهرانی در طول نیم قرن مجاهدت قرآنی است.

به گزارش کانون خبرنگاران نبأ وابسته به خبرگزاری ایکننا، آیت‌الله محمدصادق تهرانی پیشینه‌ای بیش از نیم قرن مجاهدت علمی و عملی، دانشگاهی و حوزوی برای دریافت و نشر حقایق کلام وحی کاوشی درون قرآنی داشت. وی با تألیف آثار متعدد قرآنی و حضور فعال در عرصه انقلاب اسلامی و نهضت‌های ضداستعماری عراق، لبنان و... در راستای بیداری قرآنی جهان اسلام تلاش می‌کرد. تألیف 30 جلد تفسیر الفرقان به زبان عربی و تنظیم تفسیر موضوعی 30 جلدی آن، تفسیر البلاغ که فشرده تفسیر قرآن به قرآن است و ترجمان وحی (ترجمان فارسی قرآن کریم)، تفسیر ترجمان فرقان (تفسیر مختصر فارسی قرآن کریم) و حدود 60 سال تدریس تفسیر قرآن به زبان‌های فارسی و عربی در حوزه‌های علمیه قم، تهران، نجف، مکه، مدینه، بیروت، سوریه و تألیف بیش از 150 عنوان کتاب فقهی، اصولی و غیره از جمله آثار و خدمات این محقق قرآنی است.

به مناسبت سالگرد وفات این مفسر قرآن به دیدار فرزندان وی رفتیم. مسعود صادقی‌تهرانی، مدیر دفتر آیت‌الله محمدصادق تهرانی و مدیر مؤسسه جامعه علوم القرآن و همچنین محمودرضا صادقی‌تهرانی، مدیر انتشارات شکرانه و سایت فرقان در گفت‌وگو با کانون خبرنگاران نبأ، به شرح آثار و زندگی آیت‌الله محمدصادق تهرانی پرداختند.

اخوان مسعود و محمودرضا صادقی

مسعود صادقی در این گفت‌وگو با اشاره به تفاسیر آیت‌الله صادقی شامل البلاغ، الفرقان و موضوعی الفرقان اظهار کرد: تفسیر البلاغ یک جلد تفسیر مختصر قرآن به قرآن است که با توجه به کتاب ترجمان وحی ایشان، چندان نیازی به ترجمه فارسی البلاغ نیست. ایشان ترجمان وحی را به عنوان ترجمه تفسیری به سبک قرآن به قرآن نگاشته‌اند. تفسیر الفرقان هم که در زمره برترین‌های آثار تفسیری به شمار می‌رود توسط گروهی از کارشناسان خبره در فن ترجمه و ویرایش در حال برگردان به زبان فارسی است که ان‌شاءالله 2 یا 3 سال دیگر به پایان خواهد رسید.

مدیر دفتر آیت‌الله صادقی افزود: تفسیر مختصر الفرقان فارسی با عنوان ترجمان فرقان در پنج جلد توسط خود ایشان تألیف شده است. ترجمه تفسیر موضوعی الفرقان نیز ان‌شاءالله بعد از ترجمه تفسیر الفرقان نشر داده خواهد شد.

وی با اشاره به رویکرد قرآنی آثار آیت‌الله صادقی تهرانی گفت: ایشان عمر شریف‌شان را در کشف حقایق و ظرائف قرآن کریم صرف کرده‌اند و با همتی بلند از بذل جان و مال فرو نگذاشتند. آثار ایشان عموماً در حوزه علوم قرآن و مبتنی بر قرآن است. آیت‌الله صادقی در ابعاد مختلف علوم قرآن وارد شده و در مباحث ادیان، فقه، اصول، عرفان، اقتصاد، اجتماع، علوم تجربی، حقوق و ... بر مبنای قرآن و سنت آثار و نظرات بسیار ارزشمند و قابل تأملی را بر جای گذاشتند.

تألیف «بشارات عهدین» در اثبات رسالت پیامبر(ص)

صادقی با اشاره به کتاب «بشارات عهدین» گفت: ایشان با مطالعه عمیق عهدین در حدود 50 سال پیش، کتابی دارند به نام بشارات عهدین که از جمله مطالب قابل توجه در این کتاب، بررسی پیشگویی‌های کتب عهد عتیق و جدید در خصوص اثبات رسالت پیامبر عظیم‌الشأن اسلام(ص) و بشارات ظهور دولت جهان‌شمول قائم آل محمد(عج) در کتب عهدین است. ایشان ضمن آشنایی به زبان عبری و دقت ویژه در معانی و تفسیر کتب عهد قدیم و جدید، به دور از هر گونه تعصب و عناد و ناسزاگویی که مرسوم رده‌نویسان است، تمامی مطالب کتاب را، مستند به کتب مقدسه و منصفانه به قضاوت خواننده واگذار کرده است که هر خواننده سلیم را به تأمل و تأمل می‌دارد.

وی تصریح کرد: تلاش پُرثمر در حوزه علوم قرآن، نیازمند تشکیلات و گروهی امین، مخلص و متعهد است که با صرف مال و امکانات و وقت، قدر این جهاد الهی را پاس بدارند و اندیشه و آثار آیت‌الله صادقی تهرانی را در سطح جوامع اسلامی نشر و اشاعه دهند. کار کمی نیست که این فکر ناب قرآنی و این نبوغ عالی تالی‌تو معصوم(ع) را در گستره تفکرات معاصر جلوه‌گر

باشیم. اندیشه و آثار ایشان را از طریق انتشار کتب و آثار، حضور در فضای مجازی اینترنتی، نرم‌افزار طریق سایت رسمی ایشان www.forghan.ir است.

ترجمه آثار به زبان فارسی

در ادامه محمودرضا صادقی، فرزند دیگر آیت‌الله صادقی و مدیر انتشارات شکرانه عنوان کرد: انتشارات شکرانه به عنوان بخشی از جامعه علوم القرآن، منحصر برای نشر آثار آیت‌الله محمد صادقی تهرانی است. ایشان در تفسیر حقایق و دقایق قرآن کریم با پیشینه بیش از نیم قرن کاوش بی‌شائبه درون قرآنی، برای دریافت حقایق و ظرایف کلام وحی الهی، سی جلد تفسیر الفرقان به زبان عربی، تفسیر موضوعی سی جلدی آن، تفسیر البلاغ که فشرده تفسیر قرآن به قرآن است را تنظیم و تألیف کرد.

وی افزود: در حدود شصت سال تدریس تفسیر قرآن به زبان‌های عربی و فارسی در حوزه‌های علمیه قم، تهران، نجف، مکه، مدینه، بیروت و سوریه از دیگر خدمات قرآنی ایشان است. ایشان همچنین تعداد بسیاری کتب فقهی، اصولی، مقارنات ادیان، فلسفی، عرفانی، عقیدتی، سیاسی و ... در مرحله آخر تحقیقات قرآنی خویش، ترجمان وحی را برای فارسی‌زبانان به یادگار گذاشت. به حول و قوه الهی مشغول احیای آثار ایشان با حفظ امانت هستیم که البته دقت ویژه‌ای را طلب می‌کند. آخرین کتابی که در عنوان‌های عربی چاپ شده، کتاب «علی و الحاکمون» است و متعاقب آن مشغول ویرایش و آماده‌سازی کتب اصول «الاستنباط و تبصرة الفقهاء» هستیم.

صادقی با بیان اینکه در خصوص آثار عربی پدرمان به طور جدی پیگیر ترجمه آثار به زبان فارسی هستیم، گفت: از جمله کارهای اخیر، ترجمه کتاب «تاریخ الفكر والحضاره» با عنوان «تاریخ اندیشه و تمدن» است که به‌تازگی چاپ شده است و کتاب پر مغز علی و الحاکمون هم با عنوان «علی و زمامداران» در دست ترجمه است. درباره آثار ایشان بگویم که فقط تفسیر 30 جلدی الفرقان در 30 امین دوره کتاب سال جمهوری اسلامی ایران از سوی وزارت ارشاد اسلامی به عنوان تفسیر برگزیده در بین تمامی تفاسیر قرآن 30 سال اخیر انتخاب شده است.

انتشار آثار آیت‌الله صادقی‌تهرانی در فضای مجازی

مدیر سایت فرقان اظهار کرد: حدود 3000 ساعت نوارهای صوتی درسی و سخنرانی‌های ایشان موجود است که بخشی از آن با امکان استفاده از صوت و متن قابل استفاده در پایگاه اینترنتی فرقان است و الباقی هم مشغول پیاده‌سازی است که به مرور در دسترس محققین خواهد بود. از جمله فعالیت‌های شاخص‌مان در فضای اینترنتی، پیمایشگر فرقان است. این ابزار، حاوی ارزشمندترین مستندات علوم قرآن است که به‌طور مستمر در حال توسعه و پویایی است. پیمایشگر فرقان که بر روی پایگاه اینترنتی www.forghan.org/quran برای عموم اهل علم در دسترس است، مخاطب را قادر می‌سازد تا هم‌زمان با پیمایش قرآن کریم، امکان بهره‌گیری از ترجمان وحی، تفسیر مختصر فرقان، تفسیر البلاغ، و تفسیر الفرقان را داشته باشد. علاوه بر این، امکان جستجوی لغات و موضوعات، قرائت و تنظیمات نمایش محتوا در اختیار محققین قرار گرفته است.

تمجید علامه طباطبائی از تفسیر الفرقان

وی با اشاره به تمجید علامه طباطبائی درباره تفسیر الفرقان عنوان کرد: علامه طباطبائی استاد آیت‌الله صادقی تهرانی بودند و در مورد تفسیر الفرقان یادداشتی دارند که در بخشی از آن آمده است: «تفسیر شریف فرقان که زیارت شد کتابی است که موجب روشنی چشم و مایه افتخار ماست».

مرقومه علامه طباطبائی بر الفرقان

برگزاری سلسله همایش‌های بیداری قرآنی

در ادامه مسعود صادقی با بیان اینکه برگزاری سلسله همایش‌های بیداری قرآنی از جمله فعالیت‌های دیگر «جامعه علوم القرآن» است که اواخر هر سال برگزار می‌شود، تصریح کرد: این همایش از سال 1391 آغاز شده است و ان‌شاءالله ادامه خواهد یافت. در اولین همایش بیداری قرآنی با محوریت اندیشه و آثار آیت‌الله صادقی تهرانی، حجت‌الاسلام سیدمحمدعلی ایازی دبیر علمی بودند و در دومین همایش بیداری قرآنی با عنوان نوآوری‌های تفسیر الفرقان بر مبنای کتاب و سنت، آیت‌الله عباس‌علی روحانی دبیر بودند.

وی افزود: سومین همایش نیز قرار بود در روز 14 اسفند ماه سال 93 در سالن همایش‌های دفتر تبلیغات برگزار شود اما برای

ارتقای غنای علمی همایش و درخواست‌های صورت گرفته از سوی پژوهشگران همایش تا اردیبهشت ماه سال جاری تمدید شد. در هر همایش با فراخوان مقاله، آن دسته مقالاتی که از 100 نمره، بیش از نمره 60 بگیرند به عنوان مقالات برگزیده انتخاب و توسط انتشارات شکرانه چاپ می‌شوند. البته همه مقالات در لوح فشرده همایش بیداری قرآنی هر دوره منتشر می‌شوند.

سنت قطعی از نظر آیت‌الله صادقی تهرانی

مدیر مؤسسه جامعه علوم القرآن در ادامه با اشاره به اصول استنباط فقهی و جایگاه سنت قطعی از نظر آیت‌الله صادقی تهرانی گفت: ایشان قرآن و سنت بر محور کتاب‌الله را پایه اصول استنباط فقهی می‌دانستند و از دیدگاه ایشان کتاب و سنت بر هم تطابق دارند و بر حسب نص قرآن فقط کتاب‌الله، دلیل است. بدین شیوه، هرچه را مخالف نص و ظاهر قرآن بود، مردود می‌دانستند. ایشان با استناد به آیه 27 سوره کهف معتقد بودند که مسلمانان نیز به پیروی از وحی الهی به پیامبر گرامی(ص) هیچ مرجع و پناهگاهی بجز قرآن نخواهند داشت.

وی افزود: ایشان معتقد بودند که هر حدیثی چه متواتر و یا غیر متواتر در صورت مخالفت با نص و یا ظاهر مستقر قرآن مردود است اما حدیثی که اکثر امامیه آن را نقل کرده باشند و معارضی هم نداشته باشد و قرآن هم نفی یا اثباتی درباره آن نداشته باشد از باب استناد به آیه شریفه «اطيعوا الرسول و اولی الامر منکم» پذیرفته است؛ چنین احادیثی هم برگرفته از حروف مقطعه و رمزی آیات قرآن است چراکه که آیه ۲۷ کهف، منشأ همه احکام را از قرآن می‌داند و بس.

مسعود صادقی با بیان اینکه از نظر آیت‌الله صادقی دلیل ظنی از دیدگاه قرآن مطرود است، گفت: ایشان معتقد بودند که آیه شریفه «لاتتقف ما لیس لک به علم» هرگز ویژه اصول دین نیست، زیرا این ممنوعیت غیر علم، پس از احکامی فرعی آمده است؛ بنابراین ظن و گمان هرگز نقشی در احکام الهی ندارد؛ «ان الظن لایغنی من الحق شیئا». مرحوم پدر همیشه می‌گفتند که قرآن، بدون عینک بررسی شود. آیت‌الله صادقی در بیانیه سال 1386 گفته‌اند که به هیچ نقطه مبهمی نرسیده‌ام. ایشان در زمینه روش فقهی، کتاب اصول الاستنباط را دارند که مختصر آن به فارسی همان کتاب فقه گویای ایشان است.

برپایی نمازجمعه در تهران

وی افزود: ایشان اولین نماز جمعه بعد از انقلاب را در دانشگاه صنعتی شریف و سپس در دانشگاه تهران برگزار کردند. پس از این جریان آیت‌الله طالقانی، اولین نماز جمعه بعد از انقلاب را با حکم امام راحل(ره) خواندند.

مسعود صادقی در تشریح رابطه آیت‌الله صادقی تهرانی با حوزویان گفت: علی‌رغم اختلاف‌نظرهای بسیار، کسی در علم و تسلط ایشان در فقه قرآنی بحثی نداشت؛ برخی از علمای شاخص دوران در یادداشت‌هایی که در دست ماست با القاب ویژه‌ای از ایشان یاد کرده‌اند؛ به طور مثال آیت‌الله خویی در خصوص ایشان نوشته‌اند «فحکمه حکمی و اذنه اذنی» و در مرقومه‌ای از مرحوم آیت‌الله محمدتقی آملی آمده است «وحید زمان و نادره دوران» و امام خمینی(ره) نیز در متن نامه‌ای به ایشان لقب «عمدة العلماء الاعلام» داده‌اند.

وی اذعان کرد: البته برخی با نظرات ایشان برخوردهای تنیدی می‌کردند. یادام هست در نجف که بودیم، برخی طلاب درب خانه ایشان را به دلیل اینکه ایشان نمازجمعه برپا می‌کردند سنگ می‌زدند و برخی از متعصبین در ایران نیز ایشان را مخالف ائمه معصومین(ع) و سنت محمدی(ص) می‌دانستند. البته درباره عرفان مورد نظر آیت‌الله صادقی تهرانی نیز باید بگویم ایشان عرفان بر اساس معارف قرآن را قبول داشتند و عرفان رایج را نمی‌پذیرفتند. اما در مورد اشخاص، ایشان در عرفان قرآنی به مرحوم آیت‌الله شاه‌آبادی و علامه طباطبائی که اساتید ایشان بودند ارادت فراوان داشتند.

ترجمان وحی یا ترجمه اجتهادی بر اساس قرآن در قرآن

محمودرضا صادقی با بیان اینکه ترجمه قرآن آیت‌الله صادقی بعد از اتمام تفسیر الفرقان بود، اظهار کرد: ایشان ترجمه کردن قرآن را قبول نداشتند؛ بلکه ترجمان قرآن را می‌پسندید. یعنی ایشان معتقد بودند نباید قرآن را ترجمه لفظی کرد بلکه ترجمه باید اجتهادی و بر مبنای قرآن به قرآن باشد و صرف دانستن ادبیات عرب کسی نمی‌تواند جرئت ترجمه داشته باشد. یعنی مترجم علاوه بر تسلط به زبان عربی باید در قرآن پژوهش کرده باشد، مجتهد قرآن محور باشد و بعد از درک پیام آن می‌تواند شروع به ترجمان قرآن کند که نوعی تفسیر مختصر است. به همین دلیل ترجمان وحی ایشان که یک ترجمه اجتهادی با سبک قرآن به قرآن است اثری قابل توجه است.

مسعود صادقی با اشاره به سابقه آیت‌الله صادقی تهرانی در زمان حضور در کشورهای عربی منطقه گفت: در عراق وقتی احمد حسن البکر حزب بعث عراق را تشکیل داد بسیاری از ایرانیان آنجا به مشکل برخوردند. البته به دلیل تخاصم احمد حسن البکر با ایران، حزب بعث عراق از آیت‌الله صادقی تهرانی دعوت می‌کند تا ایشان در رادیو بغداد علیه شاه ایران سخنرانی کنند که ایشان حاضر به چنین کاری نمی‌شوند چراکه حزب بعث عراق را بدتر از نظام شاهنشاهی ایران می‌دانست.

وی افزود: ایشان بدین ترتیب در عراق تحت فشار قرار می‌گیرند و در نهایت ایشان از نجف به بیروت می‌روند که از آنجا نیز بعضاً به مکه می‌رفتند. در مکه در جوی که شیعه را بت‌پرست می‌دانستند ایشان وارد مسجدالحرام می‌شوند و بحث‌های قرآنی می‌کنند که بسیاری را جذب می‌کند. پس از آن شیخ عبدالله بن حمید که از نظر علمی مفتی اعظم عربستان بوده و امام جماعت و جمعه مسجد الحرام، ایشان را برای بحث قرآنی دعوت می‌کند و پس از دیدن استعداد ایشان، برای اینکه بداند که آیت‌الله صادقی تهرانی جزو کدام مذهب است از ایشان می‌خواهد که صحاح سته را در مسجدالحرام تدریس کنند که آیت‌الله صادقی نیز می‌پذیرند.

تدریس در مسجد الحرام

محمودرضا صادقی با بیان اینکه آیت‌الله صادقی تهرانی به عنوان تنها شیعه در دوران اخیر در مسجدالحرام به تدریس پرداخت، تصریح کرد: آیت‌الله صادقی تهرانی صحاح سته (کتب اصلی حدیث اهل تسنن) را اینگونه تدریس می‌کردند که احادیثش را به قرآن ارجاع می‌دادند و درست و غلط آن را به وسیله قرآن جدا می‌کردند و با همان تدریس قرآنی صحاح سته بسیاری را شیعه می‌کنند و بعضی نیز به تعبیر خود ایشان، نیمه شیعه می‌گردند که از جمله آنان خود شیخ بن حمید بود که نسبتاً معتدل شده بود و به جای سب شیعیان در خطبه نماز جمعه از کلمه برادران استفاده می‌کردند.

وی به تبحر آیت‌الله صادقی تهرانی در اثبات حقانیت تشیع اشاره و عنوان کرد: در همان عربستان بعضی افراد خشن و تندرو که برای بحث با آیت‌الله صادقی تهرانی فرستاده می‌شدند، حتی قبل از دیدن ایشان فقط با خواندن کتاب علی و الحاکمون ایشان را اگر شیعه هم نمی‌شدند بسیار معتدل می‌شدند. علامه امینی در مورد کتاب علی و الحاکمون آیت‌الله صادقی تهرانی تعبیر بزرگوارانه‌ای دارند که اگر الغدیر را در یک جلد خلاصه کنیم، می‌شود علی و الحاکمون.

محمودرضا صادقی افزود: در هر صورت اتفاقی که نهایتاً افتاد این بود که، عده‌ای از شخصیت‌های تندرو از جانب سعودیان قصد جان ایشان را داشتند که شیخ بن حمید به آیت‌الله صادقی تهرانی اطلاع داده و ایشان از عربستان به لبنان گریخت و در مراجعت مجدد به مجرد ورود ایشان به مدینه ایشان را دستگیر و زندانی می‌کنند و فقط خدا ایشان را از دست وهابیان نجات می‌دهد و در این راستا با فشار زیاد ساواک برای برگرداندن ایشان به ایران، به یاری خدا مجدداً به لبنان بازمی‌گردند. شرح زندگی پربار آیت‌الله صادقی در زندگینامه ایشان در حال تدوین است.

اقامه نماز جمعه آبادان توسط علامه صادقی تهرانی

وی با اشاره به سخنرانی آیت‌الله صادقی تهرانی علیه حزب بعث اظهار کرد: وی قبل از شروع جنگ تحمیلی، در ورزشگاه آبادان روی موج 12000 کیلوهرتز به زبان عربی علیه احمد حسن البکر که مؤسس حزب بعث عراق بود، سخنرانی تندی کردند و انتقاد شدیدی را به کشورهای مسلمان من جمله کویت مبنی بر پناه ندادن حضرت امام(ره) بعد از فشار حزب بعث عراق که آن زمان بارها پخش شد. البته ما دسترسی به این سخنرانی نداریم و در پی آن به در نماز جمعه آبادان هم همچنین.

محمودرضا صادقی گفت: بعد از این سخنرانی به قصد نماز جمعه و اشاعه آن به خرمشهر رفتند که مورد بی مهری شیخ شبیر خاقانی قرار می‌گیرند و در پی آن عباس امیرانتظام که سخنگوی وزیر امور خارجه وقت بود در مورد سخنرانی آیت‌الله صادقی تهرانی می‌گوید که آن سخنرانی از زبان یک مقام غیر رسمی بوده و نظر رسمی دولت ایران نیست که آیت‌الله صادقی تهرانی هم در جواب می‌گویند به جای سر امیرانتظام باید سر خر و به جای پاهای او باید سم ببندند.

وی با بیان اینکه آیت‌الله صادقی تهرانی بعد از اشغال خرمشهر در آبادان برای رزمندگان سخنرانی می‌کرد، تصریح کرد: ایشان بعضی رفتارهای غلط را نقد می‌کردند. مثلاً پیدا می‌شدند افراد مخلصی که از سر جهالت و به آرزوی شهادت در برابر آتش دشمن از خود دفاع نمی‌کردند و حتی از قصد خود را بی‌دفاع در معرض آن قرار می‌دادند. آیت‌الله صادقی تهرانی در سخنرانی‌هایشان با این رفتارهای غلط مخالفت کرده و تفاوت بین خودکشی و شهادت را برای رزمندگان تبیین می‌کردند.

آیت‌الله صادقی‌تهرانی سعی می‌کردند این افراد مخلص را برای حراست از اسلام حفظ کنند.

* گزارش از شه‌یار شریعت